

LANDSBYGDENS KONSERVATIVA PRESS OCH DESS OJÄMNA KAMP

Av chefredaktör ARNE LINDSTRÖM, Härnösand

ÄNNU i början av detta århundrade kunde man runt omkring i landsortsstäderna räkna ett flertal tidningar av »sammhällsbevarande» äskådning, som voro goda affärsföretag. Men sedan dess har antalet krympt ihop avsevärt, och bilden har helt och hållet förändrats. Vi se nu dessa gamla tidningar kämpa en ojämn kamp dels mot stora folkpartiorgan eller energiskt understödda socialdemokratiska tidningar och dels på sina håll mot bondeförbundsblad av rätt enkel beskaffenhet men med gott gehör på landsbygden. De förr så blomstrande högertidningarna ha råkat i starkt behov av stöd, och i flera fall har det varit de lokala industrierna, som fått lämna dem hjälp i en eller annan form, vilket ur psykologisk synpunkt inte alltid varit så lyckligt, då det »luktat bolag» på ett sätt, som avskräckt vissa kategorier av läsare. Hur har denna utveckling egentligen kommit till stånd, hur har det gått till, att det gamla nätet av konservativa tidningar över hela landet råkat i ett sådant, ofta prekärt läge?

Jag skall söka lämna ett svar på den frågan i största allmänhet och med stöd av personliga erfarenheter från olika håll i vårt land. Den gamla högerbetonade tidningen var överlag privatägd, och den var i många fall en god liten affär. Omkostnaderna voro inte särskilt höga, och man behärskade distrikten rätt väl: borgarna i städerna, förmögna bönder och bruksfolk i omgivningen. Det var inte ovanligt att sådana tidningar ännu i början av seklet kunde ge en utdelning av 30 procent till aktieägarna, vanligen något familjebolag eller därmed jämförligt. Men med detta lät man sig tyvärr nöja. Under tiden steg den liberala vågen över landet. Oppositionen var i stort behov av propagandaorgan, och tidningar startades på alla håll och kanter för att föra de liberala idéernas talan och för att vårda småfolkets politiska intressen.

Dessa tidningsorgan kämpade till en början med stora svårigheter, men man hade folket med sig, och läskunnigheten hade stigit högst avsevärt. Liberala borgare och bönder tecknade aktier och frågade inte stort efter utdelningarna. Kampens anda inspirerade både redaktörer och ekonomichefer till hårt arbete för tidningarna, upplagorna stego och därmed det finansiella underlaget. Eftersom dessa företag i stor utsträckning tjänade enbart politiska eller ideella syften, sögos de så småningom ökade vinsterna inte upp av utdelningarna, utan i stället investerades de i företagen. Man förnyade maskinparken, följde snabbt med de tekniska nyheterna och gjorde allt för att befästa sin ställning i propagandans tjänst. Det dröjde inte heller länge, förrän vi runt om i landet hade en liberal eller frisinnad press med verklig slagkraft.

Under tiden hade högertidningarna skötts slentrianmässigt, och när inkomsterna sjönko låg det nära till hands att minska utgifterna, eller i bästa fall att motsätta sig nyinvesteringar och nyanskaffningar, att köra billigt, inte minst med avseende på den redaktionella personalen. Maskinella nyanskaffningar i bredd med de liberala tidningarnas underlätos alltför ofta, och när situationen försämrades därhän, att de gamla högertidningarna började visa underskott och fordrade insatser, var gärdet i många fall redan upprivet: man var ohjälpligt efter, och detta invercade ånyo i sin tur på prenumerationsunderlaget. De politiska motsättningarna på det borgerliga hållet bortföllu mer och mer, och de stora liberala tidningarna började med hänsyn till den stora läsekretsen att föra en alltmer försiktig politik, som kunde accepteras av alla. Även dessa tidningar hade kommit in i en ny utvecklingsfas. De hade blivit stora företag under den oppositionella tiden och dragit till sig läsare från breda befolkningslager. Än viktigare var, att de ekonomiska synpunkterna började göra sig gällande, samtidigt som den liberala politiken förlorade i inflytande. Skickliga tidningskonomer hade avlöst idealisterna, och dessa sågo mera till angelägenheten att bibehålla och utöka den stora upplagan än att göra propaganda för en viss samhällsuppfattning. Man höll allt mer och mer en politiskt neutral mellankurs. De stora arbetarmassorna, som organiserats fackligt och politiskt i arbetarrörelsen, höllo — och hålla alltjämt — i stor utsträckning de liberala tidningarna, som ge den största valutan för pengarna. Dessa stora prenumerantgrupper fingo inte stötas bort — och inte heller de mindre, men betydelsefulla grupper på högerkanten, som av missnöje med de fattiga högertidningarnas magra kost funnit det fördelaktigt att

prenumerera på de liberala, kunde inte heller stötas för pannan. Liknande hänsyn tagas även till landsbygdsfolk, som annars kan separera och gå till den speciella bondeförbundspressen. Den moderna folkpartitidningen håller i allmänhet en kurs, som inte kan förarga någon av dessa grupper. Ur allmän synpunkt ligger det en stor fara däri: om betydande delar av dessa tidningars läsekrets blir på ett eller annat sätt infekterade, kan det tänkas, att man av ekonomiska skäl också modifierar sin politik till dessas behag — eller helt och hållet avhåller sig från att ta ställning i betydelsefulla spörsmål, där konflikter kunna befaras med dessa läsargrupper.

Det är inte lätt att konkurrera med sådana drakar. När konservativt folk i stor utsträckning föredrar dessa bättre tidningar framför de hårt kämpande högertidningarna i deras skugga, har en mycket svår situation uppstått för högerpressen. Insatser ha gjorts för att sätta de senare på fötter, men de ha i de allra flesta fallen kommit för sent, och inte heller ha insatserna kunnat bli av den storleksordning, som varit behöflig för att återerövra förlorad mark i erforderlig omfattning. Man har fått vara glad, om man kunnat bevara vad som finns kvar, men inte ens det har alltid lyckats. Flera högertidningar ha under de senaste åren måst nedläggas eller hotas nu av nedläggelse. Pretentionerna på en svensk landsortstidning äro mycket höga, orimliga kan man ibland tycka. Detta har bland annat lagt en fruktansvärd börda på den redaktionella avdelningen i högertidningarna. Läsaren kräver lika gott arbetsresultat av en redaktion på fem personer som av en på tio. Siffrorna torde avspegla det verkliga styrkeförhållandet mellan en högerredaktion och folkpartiredaktion i åtskilliga städer. Därtill kommer, att journalisterna på högertidningen i gemen äro sämre avlönade än kollegerna i den stabilare konkurrenten. I alltför många fall ekonomiseras högertidningarna genom upprörande låga löner för de redaktionsanställda, något som i längden måste försämra rekryteringen och därmed ytterligare sänka kvaliteten.

Folkpartitidningarnas större upplagor dra till sig annonser i betydligt högre grad än högertidningarnas mindre, trots att folkpartitidningarna mången gång av hänsyn till den stora och mångskiftande läsekretsen äro förhindrade att tillräckligt kraftigt företräda rena näringslivsintressen. Trots att man fordrar, att höger tidningen skall företräda önskvärda politiska synpunkter, faller det vederbörande sällan in att högertidningen behöver inkomster i form av annonser likaväl som av prenumeration. Hur ofta upp-

vaktar inte affärsfolket genomgående folkpartitidningen med sina annonser, medan akquisitören från högertidningen får nöja sig med smulorna. Men härtill har onekligen i många fall högertidningen själv bidragit genom att sälja sig för billigt till annonsörerna.

Även det socialdemokratiska partiet har på de sista trettio åren skapat en omfattande tidningspress, som kämpar sin kamp för att hävda sig mot denna folkpartipress, som i så stor utsträckning rekryterar sina läsare från den organiserade arbetarklassen. Det är allmänt bekant, vilket omfattande stöd arbetarorganisationerna lämnat dessa sina tidningar. Från början var det de lokala fackföreningarna, som fingo bära den största bördan, men numera fördelas understöden centralt. En del av dessa mycket påkostade och mycket väl skötta tidningar ha lyckats slå igenom, men i många delar av vårt land måste de liksom de på ett eller annat sätt nödtorftigt upprustade högertidningarna leva i skuggan av folkpartitidningarna. Det har skapat den kanske paradoxala situationen, att höger- och socialdemokratiska tidningar ofta samarbeta intimt för att härda ut i konkurrensen med de övermäktiga folkpartiorganen. Ett lokalt samarbete måste ju alltid finnas mellan tidningar av olika politisk färg i ett distrikt, men när pressens samarbetsvilja riktigt prövas är det oftast på socialdemokratiskt håll vi inom högerpressen finna verkliga vänner. Det var förhållandet långt innan samregerandet kom till, och det kommer förmodligen att stå sig även sedan detta är ett övervunnet stadium. Men inte är det riktigt naturligt.

Även dessa välskötta, penningstarka socialdemokratiska tidningar kunna just nu utgöra en fara för högerpressen, om de nyhetsmässigt och ifråga om förströelsetext äro högertidningarna överlägsna. Detta måste man faktiskt räkna med, om man vill nalikas pressproblemet utan förutfattade meningar eller överdrivna illusioner. Den högre kvalitetens betydelse, när det gäller val av tidning, får icke förbises.

Bondeförbundspressen har flestades dragits med stora bekymmer och fordrat väldiga uppoffringar från intressenternas sida. Men den har ätit sig in lite varstans. Den har rubbat högertidningarnas position på landsbygden genom att fördomsfritt propagera den synpunkten, att högertidningarna enbart företräda stads- och konsumentintressen. Man får inte förbise bondeförbundspressens karaktär av rena kamporgan. Denna senkomna politiska rörelse har besjälats av en sällsynt energi, när det gällt att hävda egna

intressen. Det finns i själva verket ingen politisk propaganda ute i bygderna, som tillnärmelsevis kan mäta sig med bondeförbundets ifråga om polemisk intensitet, för att inte säga häftighet. Visserligen har partiet i agitationen sitt starkaste vapen i klass-samhörigheten och visserligen gjorde det sitt genombrott utan att ha någon stark press till hjälp, men dess lokala tidningsorgan ha numera i betydande utsträckning blivit hävstången för denna ohämmade propaganda.

Bondeförbundstidningarna ha en given förhand före högerens gamla tidningar därigenom att varje bondeförbundare på ett helt annat sätt än högermannen känner sig beroende av sin press. Där finns ett levande sammanhang mellan läsaren och redaktionen, som man inte får underskatta. Notisen om kon, som ränt en gårdsgårdsstör i sig, kommer självfallet till bondeförbundstidningen, men sällan eller aldrig till högerbladet eller folkpartiorganet i samma ort. Det är kanske en art av journalistik, som man helst inte talar om i bättre sällskap, men att den har sin stora betydelse, därom råder inget som helst tvivel.

Jag är starkt medveten om att denna skildring av tidningsförhållandena på den svenska landsbygden är mycket rapsodisk och ofullständig, måhända ytterligt överdriven i vissa stycken. Här och var finns det ännu starka, spridda och välrustade högerorgan. Men i det stora hela torde skildringen vara sann. Den visar också på en väsentlig brist ifråga om högerpressen, som särskilt bör understrykas, nämligen den bristande solidariteten på många håll bland konservativt folk med den egna pressen, som arbetar under svåra förhållanden och dock trots allt gjort och gör en stor insats varje dag, då den med sina mindre resurser möter upp till konkurrens med mångdubbelt bättre rustade konkurrenter. Man tänker alltför litet på den saken, och allra minst tänker man på det hängivna arbete, som dåligt avlönade män och kvinnor dagligen nedlägga, vare sig det sker av hängivenhet för idéerna eller helt enkelt av vanlig pliktrohet.

Även partiets förtroendemän äro alltför ofta föga medvetna om det stöd, som de skulle kunna ge den hårt kämpande högerpressen. Man glömmer bort den, när man har kännedom om viktiga nyheter, och man ignorerar den och dess representanter understundom på ett upprörande sätt. Det sitter alltför mycket kvar av den gamla uppfattningen att tidningsmän äro »murvlar» och slarvhasar, icke socialt reputerliga. Det är att leva i en förgången tid. Hur många gånger resonerar man inte som den gamle borgmästaren och första-

kammarriksdagsmannen i en västkuststad, vilken på en blygsam erinran om lämpligheten att komma ihåg högertidningen, sedan denna missat en för honom bekant stor nyhet, svarade: — Men det har Ni ju betalt för att ta reda på? Så länge en sådan anda råder hos meningsfränder i ledet eller i teten, kommer den konservativa pressen alltid att få svårt att vinna framgång.

När jag i dystra stunder funderat över utvägarna ur alla de svårigheter, som torna upp sig kring högerredaktörens törnströdda bana, har jag ibland tyckt mig skönja den enda möjligheten i en kvalitetsförbättring av sådana mått, att en eventuellt nödvändig nivåskillnad ifråga om prenumerationspris bleve berättigad och naturlig. En sådan, klokt och konsekvent genomförd förbättring borde också eliminera svårigheterna med den efter partiets tillbakagång minskade basen för prenumeration. Vi skulle på detta sätt kunna vidmakthålla ett antal kvalitetstidningar, som — gärna rationellt fördelade över riket —, rikta sig enbart till en sakligt kvalificerad läsekrets, och därför våga ta steget att bli något dyrare än övriga tidningar. Dessa dyrare men bättre tidningar skulle kanske ha möjlighet att slå igenom som en helt ny tidningstyp — och måhända de också kunde övertyga annonsbyråerna om att massan inte betyder allt utan att läsekretsens sammansättning även är en faktor, som man inte kan lämna ur räkningen. De skulle framför allt ha större möjligheter än som nu erbjudas att realisera tidningsmännens egna uppfattningar om det fria ordets uppgift och ansvar. Något måste i vart fall göras för att stärka den konservativa pressen, om den moderna folkliga konservatismen skall bli en folkmakt.